JOAN ALER

LES UNCES

QUADRE DRAMÀTIC

BARCELONA
A. ARTÍS, IMPRESSOR : CARRER DEN BALMES, 54
1913

JOAN ALER

LES UNCES

QUADRE DRAMÀTIC

BARCELONA
A. ARTÍS, IMPRESSOR : CARRER DEN BALMES, 54
1913

PERSONATGES

JOAN	40 anys
JAUME	35 »
JOSEP	30 »
TIA PEPA	70 »
ANTÒN	60 »
MANELET	18 »

Epoca: mig sigle passat

Aquesta obra fou estrenada en el teatre del Foment Martinenc, el dia 5 de Janer de 1913, baix el següent repartiment: *Joan,* Vicents Suàrez; *Jaume,* Joan Pons; *Josep,* Enric Ambí; *Tia Pepa,* Dolors Varela; *Antòn,* Josep Baus; *Manelet,* Lluís Casañas.

ACTE ÚNIC

Interior d'una casa de pagès, a la montanya catalana. Portes al fons i laterals. Taula, cadires, bancs, llar de foc, etc. Distribuides convenientment, eines de llaurança, sacs, garbes, etc.

ESCENA PRIMERA

TIA PEPA i MANELET

(La tia Pepa prepara la taula per a sopar, quan entra en Manelet, corrent i esbufegant.)

MANELET

Tia Pepa, ja soc aquí!

TIA PEPA

Per què véns tant corrent? Estàs tot suat!

MANELET

Ja veureu: el senyor Joan, a l'eixir del cementiri, m'ha dit: «Vés i digues a la tia Pepa que amaneixi el sopar aviat.»

TIA PEPA

I per què vol sopar tant dejorn?

MANELET

Oh! Això no m'ho ha dit.

TIA PEPA

Dèu voler anar a descansar d'hora. Tantes nits vetllant l'avi!...

MANELET

Pobre avi! Prou ha patit! Aquestes tres darreres nits les ha passades en un ai!

TIA PEPA

Encara sembla que sento els séus gemecs!... I pensar que era més fort que un roure!...

MANELET

Era dels que s'aferren a la vida!...

TIA PEPA

I que'n sabía, eh! Fins a última hora se l'ha passada bé! Tenía bona gana i s'atipava, i el cap sempre ben clar! Era una fura!

MANELET

El senyor rector sempre deia: «El que vulgui ençarronar l'avi Rafel, ja cal que's llevi dematí!»

TIA PEPA

En tot tenía sòrt! Quan feia la barrotada a câ l'apotecari, sempre guanyava!

MANELET

Sempre semblava que's rigués de tothom. Cregueu que'l trobarem força a faltar! Tant trempat sempre, i sempre tant alegre!

TIA PEPA

Déu l'hagi ben perdonat!

ESCENA II

ELS MATEIXOS, més l'ANTÒN

ANTÒN

Bona nit!

TIA PEPA, *tot parant taula*

Bona nit, Antòn!

MANELET

Bona nit!

ANTÒN

Ja està tot llest! Ja'l tenim soterrat!
(S'asseu i queda abatut.)

TIA PEPA

Que esteu cansat, Antòn?

ANTÒN

De tot hi ha, Pepa! El cementiri és llunyot i el

camí dolent... Aquestes cerimonies afecten, i més quan un és vellot com jo!... Fan pensar en que aviat te tocarà el torn i que tens de preparar el bagatge...

TIA PEPA

Vós rai, que sóu fort!

ANTÒN

També ho era ell!...

TIA PEPA

Però sóu més jove!

ANTÒN

Ja tinc xeixanta anys, Pepa!...

TIA PEPA

I doncs jo, que'n tinc setanta!

ANTÒN

Vós fareu com en Rafel, arribareu als noranta anys, forta i trempada!

MANELET

Sí que n'era d'aixerit!

ANTÒN

Més de lo que us penseu: era llest com una centella! Fins ara, al cementiri, quan abans de soterrar-lo han obert la caixa per a dir-li l'úl-

tim adéu, la seva cara feia una rialleta, com si es burlés de tots nosaltres... M'ha glaçat les sangs!

TIA PEPA

Sigui com sigui, fins a última hora ha estat ben ditxós, vivint voltat dels séus fills i ben cuidat.

ANTÒN

Sí, ben cuidat, sí; però estimat, no gaire.

MANELET

Què voleu dir?...

ANTÒN

Vui dir que si no fos per què tots sabíen que tenía un munt d'unces, potser no l'hauríen cuidat tant.

TIA PEPA

No digueu això! L'hereu prou ha fet per ell tot quant ha pogut perquè la seva vellesa fos tranquila i feliç.

ANTÒN

L'hereu, sí; però els altres? Prou va fer ben fet, quan l'hereu va ser major d'edat i li va fer donació de tot, de quedar-se amb les unces... Tia Pepa, cregueu que no's pot ser vell i pobre. Tots aquests que tant l'han cuidat és perquè esperaven que un cop mort en tocaríen resultats.

TIA PEPA

Escolteu, Antòn. Digueu-me una cosa que mai

he pogut entendre. Per què va tenir de fer donació de tot? Jo, si tingués cases, terres i diners, me'ls voldría tots per a mi fins al darrer moment.

ANTÒN

Allavors, l'avi va estar molt temps malalt i es pensava morir. També ho va fer perquè l'hereu es pogués casar amb la pubilla de câ'l Jori, al cel sia, que era molt rica.

(Pausa.)

TIA PEPA

Ara, al partir el boçot, vindràn les raons.

ANTÒN

No'n tindràn de raons perquè ja és sabut que s'han de fer parts iguals entre'ls tres fills.

TIA PEPA

Sí, però com que no més ho sab l'hereu aont són amagats els diners...

ANTÒN

I què?

TIA PEPA

Que li buscaràn raons per si se n'ha quedat més o per si no'ls ha repartit bé.

ANTÒN

Ja sabs que l'hereu és incapaç de fer res mal fet. És un home honrat i formal.

TIA PEPA

Però en Jaume, amb la malicia que li porta i lo cobdiciós que és, ja veureu com li busca raons. (*Se senten enraonaments a fòra.*)

ANTÒN

Calleu, que ja són aquí.

TIA PEPA

Ai! María santíssima, si'm sentís!...

ANTÒN

Calleu, us dic!

ESCENA III

ELS MATEIXOS, més JOAN, JAUME i JOSEP

(Entren, tots endolats, silenciosos i tristos.)

JOAN

Bona nit.

JOSEP

Bona nit.

JOAN

Ja heu vist, tia Pepa, com tot s'acaba. Ja no'l veureu mai més al pobre pare!

TIA PEPA

Consoleu-vos, i esteu tranquil. Haveu fet per ell tot quant se podía fer perquè tingués una bona vellesa. Heu estat bon fill, i Déu us ho recompensarà.

JOAN

Ell també ha estat un bon pare.

JAUME

Sí, bon pare. Per a tu, sí; però per a nosaltres...

JOSEP

Calla, mal carat! Tu, sempre rencuniós! Què ha fet de mal fet, el pare, al cel sia?

JAUME

Tot per a l'hereu i per a nosaltres res?

JOSEP

I essent de justicia, què hi tens que dir?

JAUME

Que no som tots fills iguals?

JOAN

No rondinis, Jaume. Són costums antics de la terra. Què fora la nostra casa, partida entre tres? Res. Tots seríem pobres. En canvi, ara, ja sabs que mentres jo visqui, no't faltarà mai res. *(Pausa.)*

JAUME, *no podent dominar la seva cobdicia*

Quan partirem els diners de la gerra?

JOAN

Quan volgueu.

JOSEP

Golut! Quina pressa portes en repartir lo que'l pobre pare ha reunit amb tanta paciencia.

(Pausa.)

JAUME

Que n'hi han molts?

JOAN

Poc ho sé; mai els he vist. Sols sé aont són amagats.

TIA PEPA

Si'm voleu creure, demà passat, que és diumenge, en sortint de missa, podreu repartir-ho. Ara, no hi penseu més. Respectem la memoria del pobre difunt.

JOSEP

La Pepa té raó.

JOAN

Per mi, quan volgueu.

JAUME, *a Joan*

Bé's coneix que't vas casar amb una pubilla rica i no't fan falta els diners, que no portes pressa.

JOSEP

I tu, quina pressa portes, golut! Què'n vols fer dels diners?

JAUME

Són meus, i els vui!

JOAN

Els tindràs, no passis ansia.

JAUME

Sí, promeses prou, però els diners no vénen.

JOSEP

Bé, no'n parlem més. Diumenge al migdía ho arreglarem tot.

TIA PEPA

Sí, home, sí. Ara, lo que caldría fora anar a reposar. Tu, sobre tot, Joan, ja portes moltes nits sense aclucar l'ull.

JAUME

Sí, però de primer sopem.

JOAN

Poc sento necessitat de pendre res.

TIA PEPA

Jo tampoc, però és precís pendre una mica d'aliment. Encara que no més sigui un plat de sopa.

JOSEP

Sí, Joan; fem-ho com diu la tia Pepa.

JOAN

Com vulguis.

JOSEP

Tia Pepa, porteu la sopa.

TIA PEPA

Tot seguit. Ja podeu seure a taula.

(S'asseuen tots. Pausa.)

JAUME

Jo no m'acontento amb sopa solament. Tinc gana, jo.

JOAN

Menja tant com vulguis.

JOSEP

Sempre seràs el mateix.

JAUME

Cuida't del teu plat i no t'hi fiquis amb mi. Cada un és com Déu l'ha fet.

TIA PEPA

Deixa'l estar, que mengi, si té gana.

(Mengen en silenci. Pausa llarga.)

JOSEP

Quina pena fa veure que'n manca un a taula!

JOAN

Sí, molta tristesa, molta. Pobre pare! *(Plora.)*

TIA PEPA

Joan, per Deu, reposa't.

JOAN

Sí, és precís resignar-se. *(Pausa llarga.)*

JOSEP

Jo no tinc gana. No puc empassar-me res.

TIA PEPA

Ni jo. Ara, lo que cal és anar a dormir.

JOAN

Creu que'l cos m'ho demana.

JOSEP

Doncs anem-hi.

(S'aixequen tots, menys en Jaume, que segueix menjant amb delit.)

JAUME

Jo no he acabat, encara.

JOSEP

Atipa't fins que no puguis més, fart. Anem. Fins a demà.

JOAN

Vina d'hora, que tenim molta feina endarrerida.

JOSEP

Vindré de bon matí.

JOAN

Sí, que convé. Adéusiau!

JOSEP

Que descansis.

JOAN

Adéu! Bona nit. *(Se'n van.)*

ESCENA IV

JOAN i JAUME

JAUME

Si vols, ja pots anar a jeure. Jo acabaré de sopar, i si no hi tens res que dir, em quedaré aquí aquesta nit. És tard, i d'aquí a casa hi ha bon troç de camí.

JOAN

Sí, home, sí, ja't pots quedar; però sàpigues que ja t'entenc.

JAUME

Què vols dir?

JOAN

Que per lo que tu vols quedar-te és per vigilar la gerra de l'avi. Tens por que jo la faci fonediça.

JAUME

I ara! No, home, no! Tinc tota la confiança en tu!

JOAN

Ja's veu!

JAUME

No pensis res de mal, home.

JOAN

Com que ets tant cobdiciós!...

JAUME

També en feu un gra massa! Cert que'ls diners me'ls estimo força, però...

JOAN

Bé, Jaume, ja't conec. Però pensa que m'ofens molt amb els teus dubtes. No sé per què portes aquesta vida de neguits i rencunies. Què't dona dret a dubtar així de mi? No he estat sempre per

tu un bon germà? No m'has trobat sempre que m'has necessitat? Si he nascut primer i per les lleis de la nostra terra soc l'hereu, això és motiu de mala volença de part teva? No, Jaume, no; jo no t'he fet sentir mai amb duresa aquest privilegi que la naixença m'ha concedit. Sempre t'he estimat i he fet per tu com pels altres germans quant he pogut. En canvi, tu, sempre çorrut, esquerp, mal pensat, m'has mirat amb mala volença. T'has pensat veure sempre en mi intencions perverses. Has malparlat de mi per tot arreu, i ara mateix dubtes de mi i penses que per unes quantes unces et faré una indignitat. No, Jaume, estigues tranquil. No't faltarà res de lo que't pertoqui.

JAUME

Ja m'ho penso.

JOAN

I ara no'n parlem més; ja't pots quedar aquí i vigilar-me. A mi res me fa.

(En Jaume beu alçant el porró i s'aixeca de taula.)

JAUME

Per què m'ho dius tot això? Com hi ha món, me teniu ben bé de cap d'esquila!

JOAN

Ja t'he dit que no'n parlessim més. Encara ens enfadaríem!

JAUME

Això mai! *(Pausa.)* Escolta, Joan; ja que m'estimes tant, per què no tens més confiança en mi?

JOAN

Què vols?

JAUME, *roncejant*

Per què no'm dius aont és amagada la gerra de les unces?

JOAN

Què'n tens de fer? Quan serà l'hora, ja la desenterrarem!

JAUME

Ah!... És enterrada?

JOAN

Sí.

JAUME

En un lloc ben segur?

JOAN, *impacientant-se*

Sí.

JAUME, *després de beure*

Diga'm una cosa tant sols, perquè no estic tranquil. No ho sab ningú més que tu aont és?

JOAN

Ningú més que jo. *(Pausa.)*

JAUME

I si aquesta nit et morissis, com quedaríem?

JOAN, *cada cop més molestat*

I que n'ets de pesat!

JAUME

També fora una bona pega, que tant d'or quedés perdut per a tots! *(Pausa. Torna a beure.)* Escolta, Joan. No fora millor que siguessim dos a saber l'amagatall?

JOAN, *molt nerviós*

Ja ho sabràs. Diumenge, quan tots serem aquí, la treurem de sota la llosa.

JAUME

Ah! Sota la llosa! Doncs és aquí mateix?

JOAN

Sí, acabem d'una vegada. És aquí sota. (*Senyala un lloc prop d'un recó de l'habitació.*)

JAUME

Oh!

(*Ple de satisfacció, torna a beure.*)

JOAN

Ara, Jaume, anem a reposar. Força ens convé. Apa, al llit. (*En Jaume, ubriac, passa davant.*) Jaume, sembla que vas de tort!

JAUME

No, home, no; què't penses?

JOAN

Penso que has traguejat massa i t'has enterbolit un xic. Apa, passa. Demà, ni a trets te treurem del llit. (*Cridant cap dins.*) Pepa!

TIA PEPA

Què mana?

JOAN

Despareu la taula, tanqueu, i a·dormir tothom!

TIA PEPA

Tot seguit.

JOAN

Bona nit i bon' hora.

TIA PEPA

Descansa, que prou falta et fa.

ESCENA V

TIA PEPA i MANELET

TIA PEPA

Manelet, vina a ajudar-me, que acabarem més depressa.

MANELET, *endormiscat i fregant-se els ulls*

Què dieu, tia Pepa?

TIA PEPA

Apa, desvetlla't! Ajuda'm: porta aquests plats a la cuina.

MANELET

Ara voleu fregar plats? Tant tard?

TIA PEPA

No, ja'ls fregaré demà, però ara endrecem-ho tot. (*Manelet, amb els plats a la mà, se'n va en sentit contrari.*) Aont vas?

MANELET

A la cuina.

TIA PEPA

Manelet, desvetlla't; la cuina és de l'altra banda.

MANELET

Teniu raó. (*Rient, se'n va en sentit invers. La tia Pepa continúa desparant la taula.*) Què més voleu?

TIA PEPA

Té, agafa, que plegarem les estovalles.
(*Manelet l'ajuda, sempre fent-ho al revés i enredant a la Pepa, que no pot plegar les estovalles.*)

MANELET

No estireu tant.

TIA PEPA, *donant-li una empenta*

Au, vés a dormir; té, porta el porró a la cuina.

MANELET

L'han deixat aixut!

TIA PEPA

Aquell Jaume, si el deixessin fer, fins les botes del celler aixugaría; però no més beu quan el vi no li costa res.

MANELET, *xarrupant el porró*

Ca, ni una gota!

TIA PEPA

Passa, home, passa.

ESCENA VI

TIA PEPA i ANTÒN

(*L'Antòn, entrant, dóna un clatellot al Manelet que l'ajuda a entrar adins.*)

ANTÒN

Passa, nano, al jaç! Pepa, voleu que tanqui el portal?

TIA PEPA

Ja ho faré jo.

ANTÒN

Ja que soc aquí, ja tancaré jo, dòna.

TIA PEPA

Que l'haveu sentit aquest çorrut den Jaume?

ANTÒN

Prou; massa que l'he sentit! Sempre serà el mateix.

TIA PEPA

S'ha atipat com un llop.

ANTÒN

I porta mitja mona.

TIA PEPA

És un poca pena!

ANTÒN

Un mal home és! Ben diferent de l'hereu! L'un tot cor; l'altre tot avaricia. Són ben bé cara i creu. (*Tot prenent un fanal.*) Pepa, deixeu-me encendre. Aniré a donar una mirada al bestiar i cap al jaç. Demà tindrem matines. A les tres tinc d'anar a regar l'hort de dalt. Apa, Pepa, bona nit.

TIA PEPA

Bona nit ens dô Déu.

(*Tanca la porta, anant-se'n cada un pel séu cantó. Pausa.*)

ESCENA DARRERA

JAUME i JOAN

(*Jaume entra sense fer soroll i va cap al lloc indicat per Joan, aont està amagada la gerra, inspecciona a terra, encén un misto, i quan ha trobat la llosa, espolsant-la primer amb la mà, encén la llumanera i amb una eina aixeca la llosa, treu la gerra i la porta damunt la taula, ja foll d'alegría, i l'abraça i la petoneja. En el moment que va per a destapar-la, sent soroll, s'espanta i s'hi posa davant, al temps que entra en Joan precipitadament, amb una llum i en cos de camisa.*)

JOAN

Què fas aquí?

JAUME, *confós*

Res... No sé... Jo, res...

(*Joan, a l'anar a deixar el llum damunt la taula, se n'adona de la gerra.*)

JOAN

Jaume!

JAUME

No he pogut resistir la tentació: he volgut beure la gerra i acaronar l'or que hi ha dins.

JOAN

Lladre!

JAUME

No'm maltractis, si no...

JOAN

Sembla mentida que siguis germà meu! Torna la gerra aont era!

JAUME

Oh! Això mai! Ara ja he sentit la frisança de l'or! Les vui: són meves!

JOAN

Jaume, són de tots tres germans.

JAUME

Joan, escolta'm... Sabs lo que podríem fer?...

Jo no't vui perjudicar... Fem una cosa, sí, fem-la! Partim-les entre tots dos, i a l'altre li direm que no l'hem trobada la gerra, que l'han robada...

JOAN

Jaume, estàs borratxo!

JAUME

No, no n'estic, no... Escolta'm! Fem una altra cosa: partim lo que hi ha dins i deixa-m'hi unes quantes monedes per a repartir diumenge. Així, els altres no sabràn res, i tu i jo tindrem més bona part. Vols?... Sí, fem-ho, sí, cuita... Deslliguem-la... Què hermoses deuen ser! Oh! Què hermoses!

JOAN

Te'n guardaràs prou de tocar-la! És un dipòsit sagrat. Són els estalvis del pobre pare.

JAUME

És or, i el vui!

JOAN

Jaume! Per la memoria del pare, deixa la gerra i reflexiona que lo que vols fer és una infamia, una iniquitat, una malifeta...

JAUME

Deixa'l estar el pare: ja és soterrat, i poc en sabrà res d'això. Vina, Joan, sí, partim. (*Sospesant la gerra.*) I n'hi han forces... Sospesa, sospesa... Oh quant d'or... or, molt or...

JOAN

Prou, acabem d'una vegada!

(*Agafa la gerra de les mans den Jaume. Tots dos forcegen. En Jaume té més força i se la fa seva novament, abraçant-s'hi.*)

JAUME

Tot és inútil, Joan: no puc resistir la tentació de posseir aquest or, el vui tocar... fer relliscar d'una mà a l'altra aqueixes monedes, besar-les i ajuntar-les a les que jo tinc desades... Quin munt faràn! Joan, no siguis toçut, partim, partim, cuita, no'm facis glatir, ¿no veus com pateixo?

JOAN

Mal home! Avariciós! Me creus capaç de semblant trapacería? Jaume, domina't, entra en raó. Aquest or el pare el va recullir pels séus tres fills. Hem de complir la seva voluntat. Sigues honrat, sigues bo.

JAUME, *sempre acariciant la gerra*

Bo i pobre! Ca home, ca! Val més ser ric, tenir unces, forces unces...

JOAN

Més m'estimo creure que estàs borratxo. Anem; deixa la gerra al séu lloc i demà, quan t'haurà passat la borratxera, tu mateix t'avergonyiràs de lo que ara estàs fent.

JAUME

No'm maltractis. No, no n'estic de begut.

JOAN

Fes lo que't mano; deixa la gerra al séu lloc, o sinó crido...

JAUME, *esfereit, agafa fortament la gerra*

No, no cridis, no, que també voldríen ser-hi a partir. No cridis.

JOAN, *va cap a la porta de l'habitació interior*

Doncs, acabem!

JAUME, *barrant-li el pas*

Joan, mira lo que vas a fer. Per darrera vegada, vols o no vols partir?

JOAN

Mai!

JAUME

Doncs me'ls quedaré tots i tu ja t'arreglaràs amb els altres.
(*Agafa la gerra i se'n va corrent cap a la porta.*)

JOAN, *barrant-li també el pas*

Lladre, més que lladre! (*Forcejant.*)

JAUME

Aquest or serà meu, costi lo que costi! (*Force-

jant, cauen tots dos a terra i la gerra rodola. En Joan cau assota i en Jaume li apreta el coll fins estabornir-lo; en Jaume es redreça, de primer esfereit, però tot reculant, mirant-se an en Joan, ensopega amb la gerra i amb un instint d'alegria la recull, l'abraça i la porta damunt de la taula, besant-la foll de cobdicia. Allí es treu un ganivet i trenca els lligams. Abans d'obrir-la, es gira cap an en Joan, se'n va cap a ell i el sacceja. Destapa la gerra i al mirar adins s'adona de lo que hi ha.) Mala negada! Pedres...! (*Remena la gerra.*) Tot pedres! (*Furiós. De sopte, amb alegría.*) Oh! Un paper! (*Llegint, aprop de la llumanera.*) «Fills meus: Perquè'm cuidessiu bé fins a la meva darrera hora, us he fet creure en l'or de la gerra. Perdoneu-me...» (*Ofegant-se de rabia.*) Reïra de Déu!

(*En Joan s'ha anat incorporant, i mig arrossegant-se a terra, amb veu forta, però enrogallada, ja prop den Jaume.*)

JOAN

Maleit sigues! Lladre...!

JAUME, *esfereit*

La veu del pare! La veu del pare!

(*Cau a plom sobre la taula, amagant-se el cap entre els braços.*)

TELÓ

Preu: 50 cèntims